
szetbarát: a felső víztározó építéséhez le kell borotválni a Zempléni-hegység déli részét és 31 millió köbméter vizet kell odaszivattyúzni a Hernádból és a Sajóból. Ezen kívül létre kell hozni egy másik, legalább ekkora tározót a völgyben is, amely a lezúduló vizet befogadja. Ezzel tönkreteszik az aranyos-völgyi természetvédelmi környezetet és a Világörökség részének nyilvánított Tokaj-Hegyalját. Szerintünk az elektromos hálózat ingadozását nem így kellene kiküszöbölni, hanem egy párhuzamos villamosenergia-hálózatot kellene kiépíteni.

Milyen indokok alapján mondott nemet a hatóság a tározóra?

Fodor Gábor, környezetvédelmi és vízügyi miniszter: A tervezett szivattyús energiatározó a Natura 2000 területen van. Ez a nemzetközi egyezmény tiltja olyan létesítmény felépítését, amely igen nagy erdőterület igénybevételével, termelésből történő végleges kivonásával járna. Gondoljunk bele: az építkezés előtt az egész völgyet és a hegytetőt tarra kellett volna vágni. Arról sem szabad elfeledkezni, hogy a környező erdőket többé nem lehetne rendeltetésszerűen használni. A két horpadás, azaz az Aranyos- és a Hideg-völgy ritka madarak költőhelye, több, szigorú védelem alatt álló terület találkozási pontja. Fontos tudni: a létesítmény működtetése olyan mértékben változtatná meg a helyi viszonyokat, hogy közvetlen és közvetett káros hatásai az adott ter-

mészetes társulások teljes ökológiai leromlását hozná. Az itt található zöldövezet megőrzéséhez, funkciójának érvényesüléséhez olyan értékű közérdek fűződik, amely messze meghaladja a tervezett létesítmény társadalmi hasznát.

(Magyar Hírlap)

Illés Zoltán interjú

A biomasszaerőmű támogatandó. Itt két technológia van, az egyik az égetéses, ezt akarják Szerencsen. A másik eljárás: gázosítással gázt állítanak elő, és ezt hasznosítják villamosenergia-termelésre. Ez utóbbit támogatnám. Háttérdekek vannak a helyszín kiválasztásában. A közelben van az Aranyos-völgy, ahol tározós-szivattyús erőművet terveznek. Az MVM azt mondja, hogy a szalmatüzelésű erőmű megépítése akkor megengedett, ha kiegyenlítő erőművet is építenek. Ezért van összefüggés a szerencsi és az Aranyos-völgyi erőmű között. A hivatalos energiapolitika – legyen szó bármelyik pártról – nem engedi, hogy teret nyerjen az alternatív energia elterjedése, mert az atomenergia támogatói vannak túlsúlyban.

Töketeremes Tokaj létét veszélyezteti, mert a szélirány, illetve az esővíz és a kibocsátott károsanyagok savas esőt eredményeznek, amely tönkreteszi a szőlőt. Továbbá pernye és salak keletkezik, amely nehézfémekkel terhelt. Ezt a szél ráfújhatja a Tokaji borvidékre.

Bálint Péter

TARVÁGÁS (REGÉNYRÉSZLET)

I.

A szemközti dombok lejtőjén futó szőlőlugasokra szegeztem a tekintetem, ahol a szüretelőök szorgoskodnak; összehunyorítom a szemem, így is alig látszanak nagyobbak egy gombostű fejénél. Katonai távcsövem szinte az orrom elé hozza őket, akik úgy szorgoskodnak-vigadnak, akárha egy Brueghel-kép életre kelt alakjai volnának. Egyszeriben közénk vágyok; gyermekkorom óta nem szüreteltem, a Hegyalján pedig még soha nem is voltam efféle mulatságban, ha egyáltalán annak nevezhető e derékszaggató munka. A bihari kis faluban, ahol a hatvanas években az egyik bácsikámnak volt tanyája és présháza, lovas szekérral hordtuk a kétszáz literes dongahordókat a szőlősbe és vissza a házhoz. Imádtam a gyepelnél fogva vezetni az egyébként szelíd lovakat, mivel akkoriban alig volt néhány autó, bátran vállalkozhattam a fogathajtásra. A dűlőkben

egy kicsit gyorsabb poroszkálásra biztattam a két lovat, s élveztem, hogy a platón hangosan összekoccannak a hordók, meg a pléhvedrek, s a bakon mellettem ülő bácsi szabad kezét engedett nekem, olykor egy „hóhával” s néhány kacifántos káromkodással regulázta az engedetlen lovak lépteit. Amint a puttonyos emberek kiürítették vedrüket, mezítláb tapostam az illatos szőlőt, nem sokat tördtem a méhekkal és muslicákkal, lábam vörös volt, akárha térdig gázoltam volna a vérben. Az otelló szőlőfűrtök levének vöröse másként hülyítette az embert, mint a kommunisták zászlajának vöröse, az előbbinek szívesebben hódoltak falun, még ha hátrányt is szenvedtek az állami szövetkezetbe be nem lépők, az utóbbi kellemetlen emlékeket hagyott az ötvenhatos forradalom után meghurcoltakban, az áldozatok hozzátartozóiban. Nem sokat értettem a parasztok sanyarú sorsából: az erőszakos kollektivi-

zálódással együtt járó zsigeri fájdalmakból, inkább csak olvasmányélményeim lehettek ez ügyben, de a szavakkal szemben óvatosnak kell lenni: delejzenek. Engem, a botcsinálta néprajzost, elbűvölt a töltött káposztát rejtő óriási vászonfazék, a hasas vizeskancsó, melyben nem melegedett meg a kútvíz, a présházban látott megannyi faeszköz: egy városi fiúnak a tündérországot jelentették ezek az évszázados kellékek, melyeket egy-két évtized alatt a szemétdombra vetettek a tulajdonosaik a félreértelmezett modernizáció jegyében.

Talán majd a következő hetekben, amikor a szomszéddal együtt szüretelünk (előbb az ő szőlőjében, majd az enyémben), kiélhetem rég elfojtott vágyaimat: kedvemre taposhatom újra a szőlőt a hatalmas hordóban, a prés alá tehetem a ragacsos poharat, hogy pohárka mustot igyak, s még egyet a tisztább eresztésből, amelyik már majdnem aszú sárga.

A szemem elé tartom távcsövem, s jobbra-balra pásztázva a tömött sorokban, árgus tekintettel nézem Dionüszosz alkalmi segédeit és felkent híveit. Valamennyi napszámos visz egy sort (megbecsülik errefelé a napszámost, mert alig akad ember, inkább csak az idősebbek közül, aki hajlandó volna elszegődni), s ha néhány tőke megszedése után egyik vagy másik alumíniumvedre megtelik, a fúrge puttonyos mindjárt ott terem, hogy begyűjthesse a hamvas vagy töp-pedt szőlőt, és a szedő fölegyenesedjen egy percre: csontjait megropogtatni. Szemlátomást viccelnek is egymással; hol az egyik ugratja a másikat, és a lóvá tett képébe vigyog, a többiek elismerését megszerezve célba találó élccével; hol a késlekedő puttonyos válik a gúny tárgyává és célpontjává. Néha egy férfi odamegy a sorvégi szőlőkaróra akasztott kosárhoz, s meghúzza a vászonkendő alól kikandikáló borosüveget, majd bekap egy tepertős pogácsát; máskor a tulajdonos kínálja gyümölcspálinkával a didergő szedőket, hogy vérüket pezsdítse. Megállnak egy kicsit, egymás egészségére és a bőséges termésre koccintanak, s hálát mormolva kémlelik a felhőtlen eget. A szeptemberi esőzés ugyanis bosszúság, az októberi viszont egyenesen átok: a gazda félve gondol a fokolóra. Tavaly is tizenhat fokos volt a must, s hát fölösleges volna tagadni, cukorral kellett feljavítani. Igen, rossz időjárás esetén még a tokajihoz is adni kell cukrot, hogy legalább huszonegy fokos legyen, különben megsavanyodik az aranyárga bor, mely legalább két-három évig aluszik a sötét borospincében, hogy kiváló szamorodni vagy édes furmint legyen belőle. Kevés gazdának van ideje és pénze kivárni az október végét, jobb esetben a november elejét, míg a szőlőszemek megaszúsodnak. A legtöbbje eladja a szőlőt valamelyik tokaji borháznak,

vagy az alföldi borászoknak, akik e nemes alapanyaggal javítják föl savanyú homoki borukat.

Őreg barátom, aki kádár mesterségét apjától örökölte, szomorúan szokta idézni a szebb napokat, amikor a szőlősorok még a hegytetőig értek, s a lejtő egyetlen része sem volt gazdátlan, csaltossal benőtt terület. „Igaz, ennek az arculatváltásnak is megvan a maga előnye: az erdő egyre lejjebb ereszkedik, a tinórugomba, a csipkebogyó meg a vadszeder szaporodik. A hordóban maradt óbor amúgy is csak gondot jelent, még a borházaknak is, nemhogy a kistermelőknek” – sóhajtozik. Inkább szomorúság és a megváltoztathatatlanba való beletörődés jele érződik sóhajából, semmint az elégedettség. Hogy nem kevés igazságtartalma lehet az idős ember keserű megjegyzésének, magam is tapasztaltam. A helybeliek között – bár ezt vonakodnak bevallani – alig akad egy-két szakavatott borász, aki képes volna hagyományos tokaji bort készíteni: remek minőségben. Nekem, aki felkent híve vagyok a hagyományoknak, és konok fejjel ragaszkodom mindahhoz, aminek ódon-penészes illata, penetráns naftalinszaga és szakállá van, szívfájdalmat okoz, hogy nem ihatok fogamra való aszúborra a faluban. Persze a helybeli férfiak nem is nagyon hiányolják a „mestereket” és hordóízű, nehéz borokat sem, ugyanis a frisset isszák. Nem hagynak időt a bornak, hogy a sötét pincében szenderegve megérjen, és olajos árnyalata ellenére is áttetsző legyen, már nyár derekára elfogy az ősszel préselt szőlő leve. Velük ellentétben, a magam részéről kizárólag az óborra esküszöm; a friss bor túlságosan savanyú és pezsgő nekem, egyébként is, nemhogy élvezeti örömet nyújtana, tompítja az ember agyműködését és jókedvét. Bár a nyárson sült vaddisznó-combhoz vagy őzgerinchez, esetleg szalonnához éppen jó az újbor vagy az előző évi száraz, mivelhogy savassága oldja a sült hús fűszeres és tömény ízét.

•

Szokásomhoz híven a szemközti lejtőn pihentetem a tekintetemet. A faluból Tolcsva irányába vezető országút északi részén, a nyolcvanas évektől gombamód szaporodtak meg az „újtelepi” kockaházak; valamennyi végében tágas kert fut a hegy déli lejtőjén szellőzködő szőlőlugasok felé. Egy-egy álom látszott beteljesülni, de mint mindig, az örömben ürem is vegyült. Mivel viszonylag sík terepen osztották ki a háznak való telkeket, meglehetősen széles is e terület. Őles fák és terebélyes bokrok hiányában csupán nyugat felől védik egymást a házak, a többi irányból garabonciásként száguld keresztül kasul a portákon a szél, s a villám is gyakorta lesújt az épületek villámhárítóiba vagy az utca-

sarki transzformátorba. A lejtőről lezuhanó kerge szél, vagy a téli hóvihar előszeretettel tépkedi meg a sátoztetőket, a cserepek úgy hullnak a mélybe, akár a töppedt szőlőszemek potyognak november közepe tájékán a kemény földre.

Szemmel láthatóan a tehetősebb családok gyermekei építettek errefelé fészket. Látványosan elkülönültek a nagyszülők szegényes, vizes és penészes portáitól, miként a szégyenletesnek és ósdinak vélt hegyaljai hagyományaitól is. Amit nem értünk, amivel nem tudunk mit kezdeni: veszni hagyjuk, mert restelljük oktalanságunkat, viszont cseppet sincs ínyünkre restelkedni, mert önfejtő a magyar. Ez a szellem restsége. Pedig ha valamiből a megélhetésüket biztosíthatták volna, a bortermelés és hordókészítés hagyománya éppen erre szolgált volna az utóbbi évtizedben. Ki tudja, talán még egy kevés gögöt és kivagyiságot is tetten érhetnénk a fiatalok elkülönülési szándékában, ha az itt lakókat arról faggatnánk meg: ugyan miért ezt a – régiiek által legelőnek használt – területet választották letelepedésre. Azon persze nemigen tűnődtek el, hogy vajon a régiiek, az ősapáik miért a tályi völgybe, s nem ide: e fennsíkszerű laposra építették vályogsátraikat.

A nagycsaládok kohéziójának: a kölcsönös szeretetnek és a tiszteletnek a hiánya, a szegénységtől való félelem, s nem utolsó sorban az elesettekkel szembeni részvétlenség – melyet a gyengeség egyfajta jeleként értelmeztek – eredményez ilyesfajta megosztottságot a falvakban. Alig van szalmasabb párbeszéd annál, mint az egymás szemébe nézni pillanatra sem merészülő apa és fia diskurzusa, úgy beszélnek el egymás mellett, mintha valami rejtegetnivalójuk volna. Az önállóságra irányuló igyekezet (mely azt hivatott a kívülállók tudomására hozni, hogy a fiatalok nem szorulnak az ősök támogatására és tanácsára), feledtetni iparkodik a kiszolgáltatottságot, melyen az elődök szemérmes közreműködésével képesek átsegíteni magukat. Segíts magadon, az Isten is megsegít –; régi nóta, melynek tán már a fele sem igaz. Az Isten is fukarabb lett valahogy mostanában: perlekednek néhányan. Az ősök a hálának legalább egy csekélyke jelét elvárják a fiataloktól, akik pedig nehezmenyezik az állandó szemrehányást, az adósságtörlesztésre nógatást, megmakacsolják magukat, s noha tudják: elegendő volna egy-két jó szó, hogy okafogyottá váljék az idősebbek zsörtölődése, és helyreálljon a békesség, mégis hallgatnak. Idő kérdése, hogy a nemzedékek egymáshoz szelídüljenek, mint kutya és macska az előkertben, különben botütésben részesülnek.

A sors fintora, hogy az egyre fogyó és szegényedő falu vérkeringésébe pezsgést hozó „gyöttmentek” a régi részben: a tályi völgyben, illetve az aranyosi völgy felé vezető utcák valamelyikén vették sorra a tornácós parasztházakat, s újból életet leheltek az omlatag házakba. Hiába figyelmeztettem egy-két falubéli ismerősömet és mesterembert, hogy jó befektetés felvásárolni az elhaltak vagy elvándoroltak düledező házait, kételkedve néztek rám, akár egy megveszekedett bolondra. Az újtelepiek nem egészen értették, miért is ragaszkodnak a városiak a salétromos kőházakhoz, hiszen többségükben sem víz, sem gáz nem volt bevezetve, s a tetőszerkezetük is megroggyant, akár a sokáig nélkülöző, kivert ember egészsége. Nem értették, hogy ebben a nagyvárosból „kivonulásban”, természethez közeledésben, kétes jellegű házrekonstrukcióban egy nagy adag hazugság és képmutatás, öntetszelgés és önseb-nyalogatás érhető tetten a „gyöttmentek” többségének esetében. A kivonulók képtelenek volnának meglenni: a mindennapi nyüzsgés és törtetés, az irodaépületben páváskodás és bevásárlóközpontban pénzköltés, a központifűtéses és fűtött garázsos házuk nélkül; nem is beszélve arról, hogy rettegnek a méhcsípéstől, a légyipiszoktól, a kígyómarástól, a fertőzékenységű víztől, az ősszel megjelenő mezei egértől, az ablakon beugró tücsöktől. Azt sem látták át a helybeliek, hogy a valamikori „parasztházhoz”, s annak falusi életrendet szolgáló jellegéhez alig is van köze az újdonsült „nyaralónak”, de a fiatalok megfélézhetetlen vágya: éppen ezzel a „kiglancolt”, sikerességről és feltűnési viselkedésről tanúskodó építménnyel versenyre kelni. S hogy önbecsülésükön csorba ne essék, egymás közt becsmérően is beszéltek a számukra érthetetlen városi hóbortról. A mások gyöngéin való élcelődés jobbára saját kétségbeejtő hiányosságainkról, fájdalmas veszteségeinkről és tudatlanságunkról igyekszik elterelni a figyelmet. Alig találkoztam olyan emberrel, aki ne lett volna kapható máson köszörülni a nyelvét, ha ezáltal elháríthatta feje felől mások ítéletét.

Viszont amikor a „beteleplülők” elkészültek a felújításokkal, s a helybeliek egymás közt számba vették azt a sok-sok milliót, amit az új tulajdonosok a parasztházakra költöttek, hogy „otthonossá” tegyék, nehezen nyelték haragjukat. Sőt, bajosan ereszthettek meg rosszmájú megjegyzéseket annak a vádja nélkül, hogy: a „savanyú a szőlő”-féle ítéletet ne vonták volna a fejükre. A mormogás jogához persze továbbra is ragaszkodtak, ettől persze cseppet sem lett jobb a közérzetük, önmagukat hergelték fölöslegesen.